

II. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA CSATA ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

ANDREEA MOROIANU*

Abstract:

In the case *Csata v. Romania*, the issue of legal recognition of gender identity was analysed, taking into account the provisions of Articles 8 and 14 of the European Convention on Human Rights. The Strasbourg Court examined whether the Romanian state had fulfilled its obligations regarding the principles of non-discrimination and the right to private life. After unsuccessful friendly settlement negotiations, and a unilateral declaration from the state admitting the breach of rights, the Court noted that any such declaration should provide for measures to address a substantive issue under the Convention. Thus, the extent to which the contracting party respected the balance between the general interest and the individual interests of the applicant was evaluated.

Keywords: legal recognition of gender identity, non-discrimination, transgender individuals, private life.

Résumé :

Dans l'affaire *Csata c. Roumanie*, la question de la reconnaissance juridique de l'identité de genre a été analysée en tenant compte des dispositions des articles 8 et 14 de la Convention européenne des droits de l'homme. La Cour de Strasbourg a examiné si l'État roumain avait rempli ses obligations concernant les principes de non-discrimination et le droit à la vie privée. Après des négociations infructueuses en vue d'un règlement amiable et une déclaration unilatérale de l'État admettant la violation des droits, la Cour a noté que toute déclaration de ce type devrait prévoir des mesures visant à remédier une question de fond au regard de la Convention. Ainsi, l'évaluation a porté sur la mesure dans laquelle la partie contractante a respecté l'équilibre entre l'intérêt général et les intérêts individuels de la requérante.

Mots-clés : reconnaissance juridique du genre, non-discrimination, personnes transgenres, vie privée.

În cauza *Csata împotriva României* s-a analizat recunoașterea juridică a identității de gen a persoanei solicitante, din perspectiva articolului 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și a articolului 14 (interzicerea discriminării) ale Convenției europene a drepturilor omului.

* E-mail: andreea.moroianu@irido.ro

Persoana în cauză este o femeie transsexuală, catalogată la naștere ca fiind de sex masculin, dar care, ulterior, s-a identificat ca persoană de sex feminin încă din copilărie, comportându-se ca atare. La apariția caracteristicilor sexuale secundare în timpul adolescenței, reclamanta s-a confruntat cu o reacție adversă față de sexul primit la naștere. În anii 2013 și 2014 a fost diagnosticată cu „tulburare de identitate sexuală”, fiind necesar să treacă printr-un proces psihoterapeutic de integrare și terapie hormonală de substituție. De atunci, persoana solicitantă a trăit ca femeie, fiind recunoscută astfel și la locul actual de muncă.

În octombrie 2016, reclamanta s-a adresat Tribunalului Timișoara pentru a dobândi autorizația pentru operația de schimbare de sex și pentru a-și schimba sexul, prenumele și CNP-ul din actele oficiale, retrăgând ulterior cererea referitoare la operația de schimbare de sex. Potrivit unui raport psihiatric din 2017 elaborat de Institutul Medico-legal din Timișoara, la cererea tribunalului, s-a constatat că reclamanta întrunea „criteriile de diagnostic pentru disforia de gen – transsexualitate” și că „avea capacitatea de a înțelege consecințele identificării ca aparținând unui alt sex față de cel prevăzut în acte”.

În octombrie 2017, Tribunalul Timișoara a admis parțial cererea, fiind de acord cu schimbarea sexului din masculin în feminin, în baza prevederilor legislației naționale și ale articolului 8 din Convenția privind drepturile omului, însă a respins solicitarea de schimbare a prenumelui și CNP-ului, care urmau a fi realizate printr-o procedură separată. Hotărârea tribunalului a fost atacată atât de reclamantă, cât și de autorități, iar în mai 2019, Tribunalul Timiș a respins toate capetele de cerere, motivând că reclamanta nu a fost supusă și nici nu intenționa să fie supusă unei operații de schimbare de sex. De asemenea, conform motivării, instanța a considerat că reclamanta dorea să înregistreze în acte o stare psihologică referitoare la identitatea de gen, în timp ce actele prevăd caracteristicile sexuale stabilite la naștere. Astfel, instanța națională a considerat că „o afișare publică a unei tulburări interioare” ar face ca persoanele terțe să creadă că interacționează cu o femeie, aceasta fiind în „realitate bărbat din punct de vedere biologic”. Printre consecințele grave menționate de instanță se numără: posibilitatea de căsătorie cu un bărbat, interzisă de legea română, dar și confundarea sexului în caz de deces, ceea ce ar avea implicații în caz de moștenire.

Persoana reclamanta s-a adresat Curții Europene a Drepturilor Omului în temeiul articolelor 8 și 14 ale Convenției întrucât nu a obținut recunoașterea juridică a genului pentru că nu a fost și nu urma să fie supusă unei operații de schimbare de sex.

În această cauză s-a încercat negocierea unei soluționări amiabile, însă după eșecul acesteia, Guvernul a prezentat o declarație unilaterală prin care a

recunoscut încălcarea drepturilor reclamantei și s-a oferit să plătească o sumă pentru a compensa orice prejudiciu material și moral, dar și costurile și cheltuielile suportate. De asemenea, Guvernul a solicitat Curții de la Strasbourg să radieze cererea reclamantei. Potrivit regulamentului Curții Europene a Drepturilor Omului, soluționarea pe cale amiabilă este acceptată de Camera decizională dacă se bazează pe respectarea drepturilor omului, astfel cum sunt acestea recunoscute de Convenție și de Protocoalele sale, iar astfel cauza este scoasă de pe rol. În cazul în care un reclamant nu este de acord cu termenii unei propuneri de soluționare amiabilă, partea contractantă poate înainta o declarație prin care recunoaște că a avut loc o încălcare a Convenției. Totodată, această declarație trebuie să prevadă un angajament al părții contractante în cauză de a asigura o reparație adecvată și, dacă este cazul, de a lua măsurile corective necesare¹.

Persoana reclamantă a solicitat analizarea fondului cauzei în vederea obținerii unor remedii adecvate, subliniind că nu a obținut recunoașterea legală a sexului și că doar o hotărâre a Curții prin care se constată încălcarea articolelor 8 și 14 din Convenție i-ar permite să se bucure de drepturile sale pe plan național.

În acest context, Curtea a analizat oportunitatea radierii cererii reclamantei în temeiul articolului 37 alin. (1) lit. c) al Convenției care prevede că o cerere poate fi radiată în anumite circumstanțe, respectiv dacă „a. reclamantul nu dorește să o mai mențină; b. litigiul a fost soluționat; sau c. din orice alt motiv constatat de Curte, continuarea nu se mai justifică”. Cu toate acestea „Curtea continuă examinarea cererii dacă respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și prin Protocoalele sale o impune”. Astfel, Curtea a analizat măsura în care declarația unilaterală a Guvernului oferă o bază suficientă pentru respectarea drepturilor stipulate de Convenție, având în vedere jurisprudența în materie (de ex, cauza *Angelov și alții împotriva Bulgariei*, nr. 43586/04, paragraful 12, din 4 noiembrie 2010). Din acest punct de vedere, Curtea a observat că declarația în cauză nu conținea niciun angajament de a aborda problema recunoașterii legale a sexului și, mai mult decât atât, aceasta nu prevedea nicio responsabilitate a Guvernului României de a redeschide procedurile la nivel național. De asemenea, Curtea a constatat că legislația națională prevede că în cazul în care se constată o încălcare a Convenției există posibilitatea de a redeschide procedurile civile. Așadar, Curtea a concluzionat că, având în vedere caracteristicile specifice ale cauzei, declarația unilaterală nu oferă un fundament suficient pentru a fi acceptată, prin urmare s-a stabilit analiza cererii pe fond.

Referitor la principiile generale cu privire la recunoașterea legală a identității de gen a persoanelor transsexuale, inclusiv a celor care nu au fost

¹ Regulamentul Curții, art. 62¹ și art. 62A², Traducere IER, ediție în vigoare din 2020

supuse unei operații de schimbare a sexului, Curtea a făcut trimitere la cauza *X și Y împotriva României* (nr. 2145/16 și 20607/16, 19 ianuarie 2021). Atunci Instanța de la Strasbourg a arătat că operația de conversie sexuală la nivelul organelor genitale pe care instanțele din România au impus-o reclamantilor, care nu au dorit să o efectueze, afectează în mod evident integritatea fizică a persoanelor în cauză². În cauza *X și Y împotriva României*, a intervenit ca terță parte Înalțul Comisariat pentru Drepturile Omului al Organizației Națiunilor Unite (OHCHR), menționându-se faptul că „dreptul la recunoașterea efectivă a identității de gen derivă, între altele, din principiul egalității în fața legii, dreptul la protecție egală în fața legii fără distincție, dreptul la capacitate juridică fără discriminare și dreptul la recunoaștere de către lege.”³ De asemenea, a reamintit că „în cadrul lucrărilor sale, și-a exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că persoanele transsexuale nu pot, în general, să obțină recunoașterea juridică a schimbării lor de sex, inclusiv modificarea în registrele și documentele emise de stat a sexului sau a prenumelui lor, ceea ce implică obstacole în calea exercitării unei largi varietăți de drepturi ale acestora.”⁴ Totodată, Înalțul Comisariat subliniază, de asemenea, demersurile efectuate de Organizația Mondială a Sănătății în vederea eliminării „tulburării de identitate de gen” din manualul său oficial de diagnosticare, mai precis Clasificarea Internațională a Bolilor (CIM-11), și astfel a redenumirii identificării ca transgen în termeni de sexualitate și nu de „tulburare psihică”.

În cauza de față, instanțele naționale au refuzat să accepte cererea de schimbare de sex pe motiv că reclamanta nu a suferit o operație de schimbare de sex. Potrivit observațiilor Curții, aceasta nu a dorit să fie supusă unei astfel de operații invocând dreptul la autodeterminare.

În cauza *X și Y împotriva României*, Curtea a constatat că, deși legislația internă românească nu consacră o procedură specifică privind recunoașterea legală a identității de gen, aceasta conținea un temei juridic pentru a decide cu privire la astfel de cereri. După o examinare aprofundată a jurisprudenței naționale relevante, Curtea a concluzionat că în ceea ce privește recunoașterea legală a identității de gen, cadrul juridic românesc nu era clar și previzibil în aplicarea sa.

Referitor la cerința de a se recurge la o intervenție chirurgicală de schimbare de sex pentru a obține recunoașterea legală a sexului, care a fost utilizată pentru a justifica respingerea cererilor reclamantei, Instanța de la Strasbourg a analizat în ce măsură respectă cerințele referitoare la certitudine juridică. Astfel, Curtea a reiterat că admite pe deplin că protejarea principiului inalienabilității stării civile, a coerenței și a caracterului precis actelor de stare

² Hotărârea CEDO în cauza *X și Y împotriva României*, paragraful 161.

³ *Ibidem*, paragraful 132.

⁴ *Ibidem*.

civilă și, în sens mai larg, a necesității de certitudine juridică sunt de interes general și justifică instituirea unor proceduri riguroase care vizează, în special, verificarea motivației care stă la baza cererilor de schimbare a identității legale. Cu toate acestea, raționamentul rigid al autorităților a plasat-o pe reclamantă, pentru o perioadă nerezonabilă și continuă, într-o poziție anormală, în care a experimentat sentimente de vulnerabilitate, umilință și anxietate. Aceasta s-a confruntat cu o dilemă insolubilă, având în vedere că i s-a cerut fie să se supună intervenției chirurgicale și să renunțe la exercitarea deplină a dreptului său la respectarea integrității sale fizice, fie să renunțe la recunoașterea identității sale de gen, care ține de dreptul său la respectarea vieții private. Prin urmare, Curtea a constatat că autoritățile nu au ținut seama de justul echilibru care trebuie găsit între interesul general și interesele individuale.

În cauza *X și Y împotriva României*, în ceea ce privește punerea în balanță a intereselor concurente, Curtea a subliniat importanța deosebită a chestiunilor care afectează unul dintre cele mai importante aspecte ale vieții private, și anume dreptul la identitate sexuală, acesta fiind un domeniu în care statele contractante beneficiază de o marjă de apreciere restrânsă.⁵

De asemenea, așa cum s-a constatat în aceeași cauză, legislația națională nu prevede obligația de a se supune unei operații de schimbare de sex. Guvernul a argumentat că jurisprudența internă privind recunoașterea legală a sexului a evoluat din 2019, când a fost soluționată cauza reclamantei, în sensul că instanțele nu mai impun ca o persoană să fie supusă unei astfel de operații. Acest lucru confirmă, de asemenea, că efectuarea unei astfel de intervenții chirurgicale nu poate fi considerată un aspect relevant atunci când se stabilește un echilibru echitabil între interesele publice și private concurente în joc.

Aceste considerente au fost suficiente pentru a permite Curții să concluzioneze că refuzul autorităților naționale de a acorda recunoașterea legală a identității de gen a reclamantei în absența unei operații de schimbare de sex a încălcat dreptul acesteia la respectarea vieții sale private.

În ceea ce privește capătul de cerere cu privire la nediscriminare, la fel ca și în cauza *X și Y împotriva României*, Curtea a considerat că nu este necesar să se pronunțe separat asupra plângerilor în temeiul articolului 14, având în vedere constatarea încălcării articolului 8.

Din perspectiva Curții, reclamanta trebuie să fi suferit un prejudiciu moral care nu poate fi compensat doar prin constatarea unei încălcări. Având în vedere natura încălcării constatate și făcând o evaluare echitabilă, Curtea a acordat reclamantei suma de 7.500 EUR cu titlu de prejudiciu moral și 810 EUR pentru acoperirea costurilor și cheltuielilor de judecată la toate capetele, plus orice taxă care poate fi percepută de reclamantă.

⁵ *Ibidem*, paragraful 148.